

1

Искам да разкажа за периода от 1948 г. - 1954 г., когато под ръководството на Димитър Тодоров - ЖАРАВА група ентусиазирани млади хора, между които и аз, се заехме да положим началото за създаването на българския анимационен филм.

Казвам се Весела Маньова Гайтанджиева. Завършила съм Художествената Академия, но през 1948 г. работех като библиотекар в Градската библиотека. Един ден при мене дойде моята приятелка и колежка от Академията-Живка Енчева, която много въодушевено ме въведе в идеята на ЖАРАВА и ми предложи да ме заведе и запознае с него. Каза ми също, че за целта търси хора, с които да работи, и ако искам бих могла да опитам.

Срещата ни се състоя на ул. "Леге" 11, в една полуразрушена къща. Посрещна ме скромно спретнат, приветлив и внимателен мъж на средна възраст. И сега изниква пред очите ми образът му - с каскет под който се подава прошарената му коса, и рогови очила зад които се виждат очите му с топъл и приятелски поглед. Разбрах, че той също е завършил Академията и дълго е работил като учител по рисуване, а също така е рисувал илюстрации за детски книжки. Пленен от рисуваните филмчета на Дисни, у него се запалила искрата да създаде и у нас подобни филми. Още при първата ни среща, разбрах с каква любов и ентусиазъм се е родила мечтата за осъществяването на тази идея. Разказа ми, че с разбиране семейството му е предоставило една от стаите в жилището, където си е обзавел нещо като "лаборатория". Къде с минималните си средства/тъй като за целта напуснал работата си като учител/, къде със заеми, успял да си набави кинокамера, увеличителен апарат и снимачна маса. Започнал да изучава кадър по кадър филмите на Дисни. Свързал се с тогавашното управление на Кинематографията и направил предложение да се създаде отдел за анимационни филми. За целта му предоставили една празна стая, същата в която се запознахме. От своя страна е трябвало да си осигури сам всичко необходимо. На първо време трябвало да подбере екип от художници. Така попаднал на Живка Енчева, тя от своя страна покани мене. Ентусиазмът му ме зарази, а щях и да рисувам. Той така образно и увлекателно описваше какво бихме могли да постигнем в тази насока, че дори и трудностите, които той предвиждаше, не ми повлияха и аз приех да работя с ЖАРАВА. Покъсно се присъединиха и други. Идваха много художници, но и доста се отказваха, защото ЖАРАВА пред никого не скриваше, че всичко е на доброволни начала и не им обещаваше никакво възнаграждение, докато нещата не потръгнат, и докато не докажем, че съществуването на такъв отдел има

смысл. Успяхме да сформираме колектив от няколко души художници: Живка Енчева, Весела Гайтанджиева, Здрава Прахова, Радка Бъчварова, Магда Гедова, Магдалена Горова. По-късно дойдоха Любомир Чакалов, Лазар Коцев, Вера Коренева и др. За оператор беше привлечен Димитър Хаджиев-Бомбето. Всички ние бяхме спечелени за идеята, най-вече от Поведението и личният пример на ЖАРАВА. Умението му да ни сплоти в колектив идваше, може би, от училищния опит и работа с деца.

Общуването ни не се свеждаше само да се срещаме по работа. Често се събирахме в извънработно време, ходехме на излети, гостувахме на ЖАРАВА в дома му, където жена му ни посрещаше сърдечно и радушно. Така че освен колектив, станахме и като едно голямо семейство.

Започнахме буквално от нищо, на лице само с една порутена стая, в която всеки донесе по нещо от дома си-кой столове, кой маси.

Сами си намирахме и материали за работа-хартии и моливи. Освен с операторската си работа, Димитър Хаджиев се зае да скове за всеки по едно сандъче-просветка, за да могат да се копират рисунките. ЖАРАВА пренесе домашната си "лаборатория". ~~Първият ни филм беше черно-бел, изработен от ЖАРАВА. Всеки имаше свободата да рисува както му е удобно, а след това Хаджиев по снимачен път ги уеднаквяваше. Напредвахме бавно и трудно, но напредък имаше. Виждахме как рисунките ни се раздвижват и оживяват, и това ни изпитваше с неопишуем възторг и вяра, че това с което сме се захванали не е празна работа. ЖАРАВА вярваше в нас и ние-в него.~~ Предоставиха ни още една стая, където се настани операторът и я обзаведе със снимачна техника-две камери, които отпуснаха на отдела ни. Рисувахме на най-обикновена непрозрачна хартия, което наложи направата на пултове с необходимото осветление. Дори стъклата на просветките бяха набавени собственооръчно, доколкото си спомням от ЖАРАВА, Хаджиев и Чакалов.

ЖАРАВА беше винаги край нас, готов да помогне с каквото може при всяко затруднение. Първите ни опити-рисунки за филм бяха черно-бели, по приказката на Ангел Каралийчев "Така му се пада", илюстрирана от ЖАРАВА. Всеки имаше свободата да рисува както му е удобно, а след това Хаджиев по снимачен път ги уеднаквяваше. Напредвахме бавно и трудно, но напредък имаше. Виждахме как рисунките ни се раздвижват и оживяват, и това ни изпитваше с неопишуем възторг и вяра, че това с което сме се захванали не е празна работа. ЖАРАВА вярваше в нас и ние-в него.

Подредихме и заснехме рисунките, а ЖАРАВА ги отнесе за представяне и одобрение пред ръководството. Всички бяхме в трескаво възбуждение и с надежда за успешно представяне. Резултатът беше наистина добър и ни се даде "зелена улица". Филмът беше озвучен с музика, и така беше представен и пред държавни и партийни ръководители, където също получи одобрение и признание за създаване на "Отдел за анимационни филми".

Преминахме и към втория си филм "Вълк и агне". Предоставиха ни ново, по-добро и по-удобно таванско помещение за работа на

ул. Раковски". Наложих се малката ни група да се разрастне, като за целта бяха назначени нови художници. Назначен ни беше и организатор-Воин Кятов, а ЖАРАВА остана като ръководител-режисьор. Започнахме и първият си цветен филм "Горска република". Налагаше се да се подобри материалната база. Трябваша ни целулуидни плаки, които си набавяхме от употребени рентгенови снимки. Миехме ги със сода каустик, за да им падне емулсията, след което ставаха годни за работа. Трябваша ни и подходящи цветни бои, които се мъчехме да приспособим за полагане върху плаките. Боите бяха некачествени, лепнеха. Наложих се да ги поръсваме с огромно количество талк, но от талка излизаха петна, за да отстраним петната, бършехме плаките с глицерин. Така минавайки през какви ли не трудности, колективът успя да завърши филма "Горска република".

Докато в предишните филми всички вършеха всичко, сега се профилираха отделните звена според качествата, възможностите и интересите: контур - В. Гайтанджиева и М. Чакалов, колористи - Елиза Панова и Надежда Панева, Фази - всички, техническо звено и т. н.

Отделът бе преименуван в "Студия за мултипликационни филми". При нас постъпи на работа Зденка Дойчева, дошла от Чехия с желанието си да приложи своя технически опит. По същото време дойде и Тодор Динов, връщайки се от специализация в Москва, като заедно с него - режисьор. Колективът ни се разрастна още повече, което наложи преместването ни на ул. "Биркзов". Оттук се почна конфликтът между ЖАРАВА и Т. Динов, причината за който не мога да твърдя, че знам. Това доведе до разпадане на колектива. Огорчен ЖАРАВА си подаде с достоинство оставката, която беше незабавно ~~xxx~~ приета. Остана самс Лазар Коцев и Здрава Прахова. По собствено желание напуснах и аз, и се присъединих към тях.

Към "УЧТЕХПРОМ" се сформира отдел за правене на учебни филми и ЖАРАВА бе поканен да оглави отдела, с подбрани от него кадри. Така той като режисьор, заедно с мене и Здрава Прахова се заехме отново с анимация в помощ на учебния филм. За съжаление, просъществувахме само една година. Закриха отдела, а ние се озовахме/без Здр. Прахова/ на работа в Държавната печатница "Георги Димитров" като ретушъори. И тук престоят ни не беше дълъг. ЖАРАВА понесе много трудно ретушъорската работа, която съвсем не му беше по сърце, но тъй като имаше семейство с две деца, трябваше нещо да работи. Аз също се намъчих и взаимно решихме да напуснем.

Оттук пътищата ни се разделиха - той се отдаде на свободна практика с живописиста, а аз се опитах да постъпя отново в анимацията, но ми беше отказано. Предложиха ми работа като художник в "Научно-популярни филми", където се и пенсионирах през 1976 г.

IV
Пътищата ни се разделиха, но аз не забравям ЖАРАВА. Завинаги остана жив спомена за този ЧОВЕК - безкористен, чист, добър и самоотвержен. Пожертвувал най-хубавите си творчески години за осъществяването на една мечта.

След толкова години спомените ми са избледнели, някои подробности ми убягват, но като цяло този период на създаване на българската анимация, остава най-трудния, най-възбуждаващия, най-веселия и хубав в моя живот. И всичко това благодарение на съдбата, която ме свързва с ЖАРАВА. Това определи професионалната ми реализация до пенсионирането ми.

ПРЕКЛАНАМ СЕ ПРЕД СВЕТАТА ПАМЕТ НА ЖАРАВА, КОЙТО ПРЕЗ СЪВМЕСТНИЯ НА ТВОРЧЕСКИ И ЖИТЕЙСКИ ПЪТ, БЕ ЗА МЕНЕ ПРИМЕР ЗА ЧЕСТЕН ЧОВЕК, УЧИТЕЛ И ПРИЯТЕЛ !

Весела Тайчанджиева